

odnosima, na neki način sudjelovale u osnivanju ove grane prava. Tu se govori i o utemeljenosti humanitarnog prava u islamu, zapravo u Kur'anu, kao što posvjedočuju riječi Uzvišenoga Gospodara. "I borite se na Allahovom putu protiv onih koji se protiv vas bore, ali vi boj ne započinjite. Allah ne voli one koji započinju boj." (El-Beqare, 190.) Ako se na osnovu ženevskih konvencija saznaje da postoji skup principa međunarodnog humanitarnog prava kojih se zemlje potpisnice moraju pridržavati, autor djela opravdano primjećuje da islam kao humana religija zacijelo prednjači u primjenjivanju tih principa. Na kraju poglavlja su tretirana lica zaštićena protokolima ženevskih konvencija, kojima trebaju biti zagarantovana sva prava tokom oružanih sukoba, a to su stranci, žene, djeca i novinari.

Ratno pravo u savremenom međunarodnom pravu i savremenoj međunarodnoj zajednici, drugo je poglavlje djela u kojem se o pravu na rat prema Povelji Ujedinjenih naroda govori uz usporedbu s islamskim pravom. Obje strane iz usporedbe se slažu da je rat krajnja opcija u rješavanju sporova. "Samoodbrana je jedini slučaj kada je dozvoljena upotreba sile. Ona obično uslijedi kao odgovor na agresiju koja se već dogodila, što Povelja precizno i jasno definira" (Oessidik, str. 61). U nastavku poglavlja citira se veliki broj ajeta koji iznose islamski stav o pitanju ratovanja. Ranjenici, bolesnici i sanitetske službe, dodatne su kategorije zaštićene ženevskim konvencijama, prema kojima se u ratu treba postupati humano, bez diskriminacije zasnovane na porijeklu, boji kože, spolu i rođenju. Naravno, to je stav i međunarodnog humanitarnog prava i islamskog prava. Na kraju poglavlja autor analizira Ebu Bekrovu, r.a., oporuku datu Usaminoj vojsci: "O ljudi, naređujem vam deset stvari pa ih dobro upamtite: Nemojte biti vjerolomni niti prisvajati ratni plijen krijomice, nemojte prevariti niti osakati, nemojte ubijati djecu, starce i žene, nemojte odsjeći vrh palme niti je zapaliti, nemojte posijecati voćke i nemojte klati ovce, krave niti deve, osim za hranu. Naići ćete pored ljudi koji su se posvetili samostanima, pa ih pustite na miru, njih i ono čemu su se posvetili. Naići ćete na ljude koji će vam ponuditi posude sa raznovrsnom hranom, pa kada budete jeli iz njih, spomenite Allahovo ime." Ako se ima u vidu da

je Oporuka izrečena cijelih četrnaest stoljeća prije nastanka ženevskih konvencija, poželjno je bilo jasno istaknuti islamsku viziju o regulisanju ove grane prava.

Treće poglavlje nosi naslov *Vrste oružanih sukoba i ustanovljena zaštita*, a tretira pitanja zaštite žrtava rata, kao što su ranjenici, bolesnici i ratni zarobljenici. "Pravo oružanih sukoba ni u kom slučaju nije zamjena za mir, međutim ono čuva značaj izvinjenja i ljudske vrijednosti, te podržava humanitarno pomaganje u vrijeme erupcije nasilja i strasti" (str. 82). Dok su s jedne strane štitele žrtve rata, a s druge uređivale pravo oružanog sukoba, Ženevske i Haške konvencije su se postepeno razvijale. Stoga autor navodi i hronološki razvoj njihovih zakonskih dopuna, sve do objedinjavanja u zajedničko pravo, 1977. godine, da bi bila omogućena adekvatnija zaštita civila, "čiji je položaj tokom oružanih sukoba sve lošiji, a posebno u zemljama trećeg svijeta poput Koreje, Vijetnama, Zapadne Sahare, Iraka, Palestine i Bosne i Hercegovine" (str. 86).

U *Zaključku* autor tvrdi da danas postoji samo selektivna primjena pravila međunarodnog humanitarnog prava, što je mahom uvjetovano međunarodnim odnosima. Budući da sve više dolazi do miješanja pojmova *terorizma, oslobodilačkog rata i legalnog otpora* protiv okupacije, neophodno je, kako tvrdi autor, održavanje nove diplomatske konferencije kako bi se odgovorilo novonastalim izazovima.

Djelo *Uvod u međunarodno humanitarno pravo* ne nudi gotova rješenja niti nova tumačenja, već više postavlja pitanja koja će stručnjake podstaknuti na ozbiljnije i konstruktivnije pristupanje rješavanju savremenih problema u okvirima međunarodnoga humanitarnog prava, nastalih iz sukoba na raznim stranama svijeta u kojima najveću cijenu plaćaju nezaštićeni civili. Zadatak međunarodnog humanitarnog prava je da se bori za osiguranje prava civila i pravednog ratovanja, te da radi na praktičnom primjenjivanju odredaba ženevske konvencije o ljudskim pravima.

Razumljivost, preciznost i jezgrovitost, posebne su odlike ovog djela. Kao takvo, ono može korisno služiti studentima prava, posebno na predmetu *međunarodno humanitarno pravo*, jer daje uvid u islamski način tretiranja oružanih sukoba kao i odnosa prema civilima u sukobu, te prema

ranjenicima, zarobljenicima i materijalnim dobrima. Studenti Fakulteta islamskih nauka ga mogu koristiti u izučavanju šerijatskog prava kao organske cjeline. Budući da zbir od 240 fusnota nudi podatke i o referentnim izvorima, djelo može služiti i kao vodič istraživačima koji se žele baviti teoretskim proučavanjem humanitarnog prava u svim njegovim dimenzijama i oblicima.

Šejla MUJIĆ,
Mahir KEVRIC

SEMA' – MUZIKA KOSMIČKE LJUBAVI

Svakog 17. decembra u Konyi se održava centralni dio manifestacije sjećanja na Mevlanu Dželaluddina Rumija. Manifestacija je ove godine započela 7. decembra nizom različitih kulturnih događaja. Noć 17. decembra, poznata kao *Šebi arus* ili *Nevjestina noć* jeste godišnjica kada je hz. Mevlana Dželaludin Rumi otišao ka svome Gospodaru i ona predstavlja centralni dio manifestacije.

Mevlana Dželaludin Rumi je bio islamski mistik, teolog, pjesnik i učitelj tesavvufa. Rođen je 1207. godine u Balkhu (današnji Afganistan), a preseelio je u Konyi, 1273. godine. Rođen u perzijskoj porodici, život je proveo u Rūmu, današnjoj srednjoj Anadoliji. Mevlana u prijevodu znači *naš vodič*.

Centralna manifestacija sjećanja na Rumija predstavlja atraktivni ekstatični ples derviša mevlevijskog tarikata. Ovaj derviški red osnovao je sam Rumi, a tradicija održavanja plesa je započela sa njegovim nasljednikom, sinom Veledom, kada je ples postao formalni dio tradicije mevlevijskog tarikata. Derviški redovi su u početnoj fazi sekularizacije i vesternizacije Republike Turske bili zabranjeni, ali su se od 1946. godine vratili u život Turske, od kada se uvelo dvosredmično institucionalno obilježavanje sjećanja na Mevlanu Dželaludina Rumija koje se obilježava svakog decembra u gradu Konyi. Za Mevlevije, ali i za posjetioce ovog događaja, to nije samo koncert, niti ples, niti se smije tako promatrati. To je nešto mnogo više od samog koncerta ili muziciranja. *Sema'*, ako se posmatra isključivo kao ples, ili kao muzički ugođaj, gubi svoj smisao, svoju duhovnost i svoju poruku. Na isti način, ilahija ili kasida koja je izašla iz tekije i danas postala sredst-

vo komercijalizacije, dobre zarade ili "dobra prilika" za sve one propale pjevače koji su u tom žanru pod bh. nebom namirisali "dobru zaradu", izgubila je svoju primarnu poruku, a nažalost i svoju duhovnost. Stoga se velika većina današnjih ilahija i kasida ne doživljavaju na pravi način, već isključivo kao sama sebi svrha, ili kao najobičnija pop pjesma. Takav slučaj je i sa plesom *sema'* koji za zapadnog slušaoca može, u najgoroj varijanti, predstavljati samo muzički spektakl, bez ijedne pomisli na duhovnost. Graciozna i elegantna, za zapadnog slušaoca može proizvesti i reminiscenciju na srednjovjekovnu evropsku muziku.

Sufizam, kao vrsta odgojnog puta i način duhovnog uzdizanja, ima dugu tradiciju muzičke umjetnosti i jedna od najvažnijih proslava općenito mističnih svjetskih tradicija u svijetu, jeste upravo ona koju interpretiraju melevijski derviši. Derviši svojim plesom, okrećući se u svom ritmu, oko svoje ose, na određen način simboliziraju planete koje plove u svemiru, nadahnute izvorom Svjetlosti. Jednoiposatnim *kosmičkim* plesom, koji se odvija uz ritmove i melodije muzičkog ansambla koji predstavlja okosnicu ceremonije, melevijski derviši doživljavaju ekstazu i svoje duhovno ostvarenje. U duhovnom životu mnogih mističnih redova muzika igra i igrala je veoma važnu ulogu, a melevijski derviši su je prvi usvojili kao dio svoga cermonijala.

Odjeća i pokreti kod melevijskih derviša imaju izrazitu simboličnu ulogu. Visoke, čohane kape predstavljaju nišan koji je podignut nefsu, čovjekovom životinjskom karakteru. Zbacivanje crnih ogrtača sa sebe koji simboliziraju kabur, u koje su na početku ceremonije ogrnuti, i ukazivanje bijele odjeće koja je ispod njih, predstavlja preporod. Bijela odjeća, oličenje čistote i nevinosti, simbolizira platno u koje se umotavaju umrli muslimani. Tokom plesa desna ruka je okrenuta ka nebu, što predstavlja primanje milosti od Uzvišenog Gospodara, dok je lijeva okrenuta ka zemlji, kao simbol darivanja. Svaki pokret u ceremoniji ima svoje simboličko značenje. Vrtnjom oko svoje ose derviši simboliziraju kretanje planeta u svemiru, a na ovaj način, melevije se oslobađaju od svega što bi bilo ovozemaljsko, dunjalučko, te se ujedinjuju sa svijetom duša. Tokom plesa, određena

ovčija kožica se postavlja na pod i ona simbolizira prisustvo Šemsi Tabrizija (1185 – 1248), učenog i mudrog čovjeka, Rumijevog duhovnog učitelja.

U muzičkom smislu, ova ceremonija se ne može porediti niti sa jednom muzičkom formom u zapadnoj klasičnoj muzici. Muzika, primarno ritualna, je u suštini prekrasna cijelo vrijeme trajanja. Melodija na izvjestan način može biti i *hipnotična* za slušaoca. Muzički ansambl koji učestvuje u ovoj ceremoniji ne prekida svoje izvođenje tokom cijelog programa. Ceremonija predstavlja izvedbu 4 stava koji se zajedničkim imenom nazivaju *Ayin*. *Ayin* sačinjavaju instrumentalni dio, vokalni dio, kur'ansko učenje i *taqsim*. Kompozicije iz prva dva dijela, pisane su kroz stoljeća i u različitim maqamima (muzičkim ljestvicama) koji imaju za cilj da proizvedu emotivni i spiritualni ugođaj kod slušaoca. Pjevani dio varira od kompozicije do kompozicije, ali u suštini predstavlja dijelove Rumi-jeve poezije.

Koncert počinje hvalospjevom (Naat-i-Mevlana) – donošenjem salavata na Božijeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s. koje izvodi solista solo. Slijedi desetominutna procesija (Peshrev) u kojoj se derviši svečano okreću tri puta oko ceremonijalnog prostora koji je također okrugao. Ovaj ples prati *nay* solo, primarni instrument ceremonije čija dionica predstavlja oblik slobodne improvizacije koja se naziva *taqsim*. Oni se, nakon ovoga dijela, vraćaju istom linijom iščekujući prvi dio (Selam). Kada ova muzika krene, oni skidaju svoje crne ogrtače i u ekstatičnom muzičkom naboju ukazuje se bijela odjeća koja za prisutne predstavlja trenutak ushićenja, kako u vizuelnom, tako i u muzičkom smislu. Derviši prolaze pored šejha, u znak poštovanja ljube mu ruku i nastavljaju dalje utvrđenom ceremonijalnom koreografijom. Nastupa cijeli muzički ansambl kojeg sačinjavaju *nay*, *tanbur* (vrsta dugovrate laute koja često ima i solo dionice u ovoj ceremoniji), *kannun* (oblik arabijske citre), *kamanche* (perzijski gudački instrument, preteča violine), *bendir*, *kudum*, mali par ručnih bubnjeva, te još neki instrumenti. Muzički ritam je u suštini *kružan*, poznat pod imenom *usul* (koji se može susresti još u indijskoj muzici), te kao takav odgovara plesu derviša koji je također, *kružan*. Nakon prva dva dijela, slijedi učenje odlomaka sure Er-Rahman iz Časnog Kur'ana. Kao što

ceremonija započinje melodijom *naya*, isto tako ona i završava, što također može simbolizirati povratak čovjeka svome Gospodaru.

Mevlevijski derviši su danas veterani svjetskog kruga reproduktivne umjetnosti i antičkog plesa. Jedno od mnogih izdanja sa melevijskom sufi muzikom koje vam preporučujemo jeste i "Music of the Whirling Dervishes", u izvođenju turskog ansambla "Gülizar Turkish Music Ensemble" objavljeno u povodu 800 godina od preseljenja Mevlane na ahiret.

*Koje sjeme ne proklija,
kad ga zemlja u se primi?
Pa kako u proživljenje
da mi dušu sumnja mori?*

(Mevlana Dželaludin Rumi: Gazel o smrti)

Mirsad OVČINA

MUZIČKA RAZGLEDNICA: UJGURSKA MUZIKA

Iako smo znali da u dalekoj Kini postoji neki narod pod imenom Ujguri, tek od nazad nekoliko godina, najviše putem medija koji su izvještavali o ugnjetavanju nacionalne muslimanske manjine u Kini od strane kineskih vlasti, saznali smo nešto više o Ujgurima, narodu koji sva ova stoljeća uspješno odolijeva nasrtajima različitih vlasti u pokušajima da se Ujguri asimiliraju i da izgube svoj kulturni, vjerski i nacionalni identitet. U periodu od 1944. do 1949. godine Ujguri su imali svoju državu, "Republika Istočni Turkestan" ili "Ujguristan", koja je dolaskom Mao Cedunga ukinuta.

U kineskoj provinciji Xinjiang veći narod čine ujugurski muslimani kojih ima preko 8 miliona. Kina, kao komunistička zemlja, konstanto uvodi restrikcije u pogledu vjere, pa su tako proteklog ramazana slijedile kazne onome za koga bi se utvrdilo da praktikuje post. Kineski komunistički kadrovi redovno su tokom ramazana posjećivali džamije u tim oblastima. Iako čine nacionalnu manjinu u Kini, Ujgura ima preko 8 miliona u Kini, oko 200 hiljada u Kazahstanu, 49 hiljada u Kirgistanu, te nešto manji broj u Rusiji i Ukrajini. Uprkos svim nedaćama kroz koje su prolazili kroz historiju, Ujguri su ostali dosljedni svojoj vjeri,